

ПРОБЛЕМА ДЕФІНІЦІЙ ТА КРИТИКА ЕСЕНЦІАЛІЗМУ У КОНТЕКСТІ СУЧАСНИХ ОСВІТНІХ ПРАКТИК

Андрій Абдула

Анотація. Стаття присвячена запропонованій К. Поппером інтерпретації проблеми дефініцій та критичі есенціалізму, яка розглядається не лише як тема епістемології, наукової методології та соціально-філософська проблема, але й як складова сучасного освітнього дискурсу. У публікації акцентовано на основних підходах до вирішення цієї проблеми, висвітлених як у найбільш відомій соціально-філософській праці К. Поппера «Відкрите суспільство та його вороги», так і у низці інших публікацій, присвячених питанням наукової методології.

Також розглянуто ключові аргументи щодо критики есенціалістської методології та її складових – «езотеричної доктрини інтелектуальної інтуїції» та «вимоги щодо означення термінів», приділено увагу питанням обґрунтування К. Поппером методології номіналізму, проблемі протиставлення зумовлених есенціалізмом пізнавальних і соціальних стратегій та наукового методу. Продемонстровано, що запропонований К. Поппером погляд на проблему дефініцій зберігає свою актуальність у сучасному філософському дискурсі. Крім того, у публікації окреслено можливі напрямки переосмислення попперівського розуміння проблематики дефініцій та есенціалістського методу з погляду сучасної філософської критики (Дж. Ширмур, Н. Дайкс, В. Бюттемаєр, Е. О'Хеа та ін.). Підкреслено особливе значення проблеми у контексті освітнього дискурсу та освітніх практик. Продемонстровано зв'язок есенціалізму як напрямку у філософії освіти XX ст. (В. Беглі, Дж. Нулл, М. Шахін та ін.) з теоретико-методологічним дискурсом навколо розбудови концепції відкритого суспільства.

Також звертається увага на те, що есенціалізм у своїх догматичних формах зберігає вплив на сучасну освіту, на протиположних спробам реалізувати критико-раціоналістичний підхід до розбудови освітньої системи та організації освітнього процесу у формах критичних дискусій, сократівського діалогу, орієнтації на постійний науковий пошук. У статті також акцентовано на проблемі меж застосування критичного методу та дискусії навколо обґрунтування його принципів.

Ключові слова: Карл Поппер, методологічний есенціалізм, номіналізм, проблема означень, філософія освіти, критичний метод, критичний раціоналізм.

Проблема дефініцій розроблялась К. Поппером як складова широкого кола питань, пов'язаних з темами наукової методології, раціональності, критики історизму, філософії освіти. Ця проблема переважно розкривається в його ранніх соціально-філософських працях «Злиденність історизму» та «Відкрите суспільство та його вороги», але також він торкається її в деяких працях з філософії науки, зокрема у контексті критичного розгляду есенціалізму.¹ Поппер пропонує погляд, відповідно до якого традиційний підхід до проблеми дефініцій асоціюється з платонівською та аристотелівською «есенціалістською» методологією, яка, на його думку, зберігає згубний вплив на сучасну філософію та науку. Цей підхід протиставляється орієнтованій на природничі науки «номіналістичній» методології, яка суттєво знижує вагу означень у науковому дискурсі та орієнтує на формальне використання ключових термінів лише як певних позначок чи «ярликів» [11, с. 718]. Звертаючись до цієї теми, на наш погляд, варто не лише оцінити аргументи Поппера щодо викликів есенціалізму, але й визначити межі застосування «анти-есенціалістського» підходу до проблеми означень, враховуючи ті критичні дискусії (Дж. Ширмур [15], Н. Дайкс [5], В. Бюттемаєр [4], Е. О'Хеа [8] та ін.), які продовжували виникати навколо цього питання, а також окреслити вплив цих настанов на сучасні освітні практики, зокрема щодо есенціалізму в освіті (Дж. Нулл [7], М. Шахін [14] та ін.).

Проблема означень розглядається К. Поппером у «Відкритому суспільстві та його ворогах» [11] у контексті критики історизму – підходу до соціальних наук, відповідно до якого їхнім основним завданням є історичне передбачення за рахунок відкриття «законів», «ритмів» чи «тенденцій», що лежать в основі еволюції історії [10, с. 3]. Незважаючи на те, що, як зазначає філософ, проблема дефініцій і значення термінів безпосередньо не пов'язана з історизмом, вона, на його думку, являє собою те «невичерпне джерело плутанини й того особливого різновиду багатослів'я», яке в поєднанні з гегелівським історизмом вплинуло на появу «інтелектуальної хвороби нашого часу» – «оракульської філософії» [11, с. 226]. Негативні наслідки використання «аристотелівського есенціалістського методу означень» оцінюються як досить далекосяжні,² не лише щодо історичних форм

¹ Див.: [9], а також [15, с. 125].

² Такими наслідками в історичному та сучасному контекстах, відповідно до К. Поппера, є, зокрема, поширення схоластики, містицизму та загалом розчарування у розумі, зумовлене тим, що есенціалізм не лише заохочував «вербалізм» але й поставив під сумнів значення аргументації [11, с. 237].

філософського знання, але й для сучасної філософії та «соціальної науки»³ [11, с. 226], а також щодо освіти [11, с. 124]. У чому ж полягає цей метод?

Есенціалізм розглядається К. Поппером як методологія, зорієнтована на виявлення та опис сутності речей, які доступні інтелектуальній інтуїції і можуть бути викладені у відповідних означеннях [4, с. 15]. Адже, за Аристотелем, для того, щоб уникнути нескінченного регресу в означеннях, слід припустити, що існують основні засновки (*basic premises*), в яких міститься все наукове знання. Отримати ці засновки можна шляхом інтуїтивного розуміння сутності речей, оскільки основний засновок – це твердження, що описує сутність будь-чого і яке водночас є означенням (відповідно, всі «основні засновки» є означеннями) [11, с. 227]. Доктрину «інтелектуальної інтуїції» Поппер асоціює з поглядом Платона – безпомилковим засобом досягти ідеї «ментальним оком» і з більш поміркованою позицією Аристотеля (відповідно до якої, незважаючи на те, що чуттєвий досвід є передумовою пізнання, він не здатний повністю охопити сутність речей, а тому потребує особливої інтуїтивної здатності). Кінцевою метою «аристотелівського ідеалу досконалого і повного знання» є складання «енциклопедії», яка містить інтуїтивні означення усіх сутностей [11, с. 228].

Принципова позиція Поппера полягає у тому, що окреслений погляд протистоїть образу сучасної емпіричної науки, для якої не існує назавжди встановлених доказів:

Адже наука розвивається не шляхом поступового енциклопедичного накопичення необхідної інформації, як вважав Аристотель, а набагато більш революційним методом; вона прогресує за допомогою сміливих ідей, через просування нових [...] і через спростування старих теорій [11, с. 229].

Відповідно, роль означень у сучасній науці є також принципово іншою. Якщо, згідно з Аристотелем, ця роль полягає у тому, щоб вказати на певну сутність, а потім описати її за допомогою означальної формули (відповідаючи на питання «що це?» і «що це означає?»), то у сучасній науці, на думку Поппера, означення, навпаки, починається з означальної формули і потребує короткого позначення для неї. Таким чином, наукове використання термінів, з сучасного погляду, є «номіналістським», оскільки передбачає введення стенографічних символів або ярликів для зручності («щоб скоротити довгу розповідь»), а означення не відіграють якої-небудь важливої ролі в науці [11, с. 230].

³Щодо аналізу цієї проблеми стосовно методології соціальних наук див. також: [10, с. 26-24].

Запропонована Поппером критика есенціалізму конкретизується у двох аспектах: «езотеричній доктрині інтелектуальної інтуїції» та «вимозі щодо означення термінів». Перша доктрина, виявляється у прагненні встановити істинність певної ідеї або теорії інтуїтивним шляхом, тобто «візуалізувати сутності», і з'ясовувати, яке означення є правильним. І хоча, на думку Поппера, прояви інтелектуальної інтуїції як суб'єктивних «інтелектуальних переживань» в науці (хоча і не лише в ній) дійсно мають місце і часто можуть спонукати до пошуку аргументів, вони самі не можуть слугувати аргументами. З цього погляду, зокрема інтелектуальна інтуїція сутностей або «чиста феноменологія» не вважається ані методом науки, ані методом філософії [11, с. 232].

Другий аспект пов'язаний з прагненням точно означити якомога більшу кількість термінів, або принаймні «найбільш небезпечних з них», таких як «демократія», «свобода» чи «релігія» задля усунення двозначностей⁴ [11, с. 233]. Однак, як зазначає К. Поппер, пошук відповідей на подібні питання у межах есенціалістської методології (що вимагає остаточного означення термінів, на відміну від їх «технічного» використання) призведе лише до ще більшої невизначеності. Навіть, якщо буде отримане означення будь-якого з ключових термінів (на кшталт «свободи», «демократії» чи того ж «лідерства»), його все одно потребуватимуть терміни, що містяться в означальній формулі та «які будуть такими ж нечіткими й заплутаними як і терміни, з яких ми почали». Це у кінцевому підсумку призведе до суперечки щодо того, чи було це означення істинним, тобто, загалом, – до порожньої суперечки про слова [11, с. 233-234].

Таким чином, есенціалізм виявляється неспроможним задовольнити вимоги точності, чіткості й уникнення двозначності та нескінченного регресу в питанні дефініцій. Однак, на думку К. Поппера, ці вимоги цілком здатний задовольнити «номіналізм».

Методологічна настанова або принцип номіналізму у розумінні К. Поппера відповідає науковій настанові, відповідно до якої твердження не повинні залежати від значення термінів і, згідно з якою, як таке означення терміну не дозволяє отримати будь-яку інформацію чи

⁴Прикладом того, яке місце у сучасній науковій думці може надаватись питанню дефініцій, може слугувати висновок відомого дослідника проблеми лідерства Дж. Роста щодо незадовільного стану її розробки: «Реальність є такою, що станом на 1990 рік вчені та практики не знають напевно, що таке лідерство. Ця невизначеність стосовно настільки важливого питання має завершитись у 1990-х роках. Неможливо розробити нову парадигму лідерства для ХХІ ст. якщо вчені і практики не можуть сформулювати, що саме вони вивчають і практикують» [13, с. 6].

обґрунтувати аргумент. Відповідно до цього погляду, наукові терміни є завжди «розпливчастими» – вони мають «занадто мало ваги» і тому ніколи не бувають перенавантаженими, а їхня точність досягається не за рахунок прагнення зменшити їхню невизначеність, а за рахунок того, що різні аспекти їхнього значення не відіграють ключової ролі у науковому дослідженні [11, с. 235].

Запропонований К. Поппером погляд на проблему дефініцій, його критика есенціалізму, а також протиставлення есенціалістського та номіналістичного підходів зберігають свій вплив у сучасному філософському дискурсі. Водночас ці погляди залишають місце й для критичних обговорень. Так, Дж. Ширмур (J. Shearmur) вважає, що ідеї щодо есенціалізму, викладені Поппером у «Злиденності історизму» та у «Відкритому суспільстві та його ворогах», є досить близькими до інструменталізму та потребують модифікації з урахуванням бачення Поппером цієї проблеми у контексті фізичних наук, зокрема стосовно того, що наука має прагнути пізнання структури світу, а також пояснень, що мають характеристику «глибини» [15, с. 125]. Ніколас Дайкс (N. Dykes), який називає К. Поппера одним з найвидатніших філософів XX ст., у свою чергу, піддає критиці попперівську концепцію критичного раціоналізму, крім іншого й стосовно проблеми означень та есенціалізму. Як зазначає дослідник, запропонована у більш пізніх працях Поппера концепція об'єктивного знання не відповідає запереченню «есенціалізму»:

Звичайно, нерозумно, з одного боку, критикувати есенціалізм – ідею, відповідно до якої, поняття є або мають «сутності», які існують у нашій власній реальності чи в іншому вимірі, – і водночас стверджувати, з іншого боку, що поняття мають окреме існування у світі 3 [5, с. 18].⁵

Також Дайкс зауважує, що ключова вимога Поппера, стосовно того, щоб залишати терміни у достатній мірі невизначеними, несумісна з настановою на пошук та усунення суперечностей і спробою віднайти «будь-яку більш-менш надійну істину» [5, с. 16]. Однак, мабуть найбільш розгорнуту критику, яка стосується саме проблеми дефініцій та заперечення есенціалізму і містить значну кількість критичних аргументів та критичних зауважень, пропонує Вільгельм Бюттемаєр (W. Büttmeyer).

На думку Бюттемаєра, враховуючи те, що Поппер вважається одним з найвидатніших сучасних філософів, а багато його праць

⁵Примітно, що, як зазначає Дайкс, Поппер побачив цю слабкість і пізніше назвав світи 1, 2 і 3 «модифікованим есенціалізмом» [5, с. 25].

сприймаються як останнє слово у філософії науки, критика методологічного есенціалізму та обговорення номіналістичного методу означень потребують особливої уваги [4, с. 25]. Так, філософ звертає увагу на проблему довільності запровадження номіналістичних означень та появи нових двозначностей – «дублювання» ярликових термінів не лише у різних контекстах, але й у межах однієї теорії [4, с. 20]. Також не виглядають переконливими спроби в межах номіналізму поєднати, з одного боку, вимогу «говорити ясно і без двозначності», а з іншого – залишати терміни неозначеними і двозначними в означальних формулах [4, с. 21]. Крім того, філософ зауважує, що міркування Поппера стосовно того, як саме отримуються неозначені терміни у формулах номіналістичних означень, є епістемологічно недостатніми, враховуючи, що, з одного боку, операціоналістський підхід до означень (який відсилає до відповідних спостережень чи експериментальних процедур) піддається критиці, а з іншого – Поппер посилається на «терміни, значення яких ми засвоїли "операційно" не прояснюючи належним чином свій погляд» [4, с. 22]. Бюттемаєр звертає увагу й на те, що в науці мають значення не лише номіналістичні означення, адже має йтися принаймні про деякі процедури прояснення туманних чи двозначних понять (на зразок «експлікації» Р. Карнапа чи «емпіричного аналізу» К. Гемпеля). У підсумку дослідник зазначає, що твердження Поппера про те, що спроба дати означення усім термінам призведе до нескінченного регресу, є загальноприйнятим поглядом у сучасній філософії [4, с. 25].

Критичні зауваження, які акцентують на певних непослідовностях чи неузгодженостях методологічної моделі, запропонованої К. Поппером, на наш погляд, необхідно розглядати з урахуванням еволюції його бачення окреслених проблем протягом майже пів століття, а також того, що його ідеї, викладені в ранніх працях, не завжди вписуються в пізні онтологічні моделі, як-от концепція «трьох світів» чи еволюційна епістемологія. Крім того, варто звертати увагу на мету та сферу застосування цієї методології (філософія, природничі науки, освіта, політика), з урахуванням того, що спільна основа для соціальної, наукової та інших форм раціональності (тобто розроблена загальна теорія раціональності) в межах критичного раціоналізму залишається проблематичною.⁶

Однак, найважливішим є те, що критика попперівського бачення вирішення методологічних проблем торкається у більшій мірі його

⁶ Див.: [12].

формальних аспектів. Що стосується змісту, то актуальність заперечень Поппера щодо есенціалістської методології найбільше відчувається не стільки у сфері науки («фізичних наук»), яка, на його думку, є скоріше взірцем використання номіналістичного методу, скільки у сфері гуманітарного знання а також у сфері, яка, можливо, зазнала її найсильнішого впливу – сфері освіти.⁷

У «Відкритому суспільстві та його ворогах» тема освіти, як і багато інших проблем, розкривається на тлі критики «закритого суспільства» та поглядів тих філософів, які стояли біля його витоків на різних історичних етапах – Платона, Аристотеля, Г.Гегеля, К.Маркса. Як зазначає К.Поппер, на противагу цим поглядам, мета освіти мала б полягати у тому, щоб не заважати та не зашкодити розвитку молоді, у той час як спрямованість на те, щоб нав'язувати певні цінності, може привести до негативних наслідків [11, с. 481]. Відповідно, держава, уникаючи історизму та есенціалізму, має виконувати захисну функцію, перш за все для того, щоб зробити доступними освітні можливості [11, с. 124]. У цьому сенсі «зіткнення між свободою та безпекою» (безпекою, гарантованою державою), на думку Поппера, є уявним:

Адже не існує свободи, якщо вона не забезпечена державою; і навпаки, лише держава, яка контролюється вільними громадянами, може запропонувати їм будь-яку розумну безпеку [11, с. 124].

Разом з тим, «есенціалізм» представлений у сучасному освітньому дискурсі як досить розроблена і впливова теоретична модель (йдеться зокрема, про напрям, що виник та розвивався у США протягом ХХ ст.). Відповідно до класичних поглядів (В.Беглі, Д.Кернер (1959), Х.Г.Ріковер (1959), П.Копперман (1978) і Т.Сайзер (1985) та ін.) та сучасних інтерпретацій (М.Шахін (2018)):

В освіті есенціалізм – це освітня філософія або підхід, який передбачає та пропонує, що всі діти повинні вивчати традиційні дисципліни та основні предмети ретельно й однаково. Його можна визначити як доктрину, згідно з якою певні традиційні поняття, ідеали та навички, які є важливими для суспільства, повинні ретельно і методично викладатися всім учням, без урахування індивідуальних умов, можливостей, здібностей, потреб та інтересів. Головна мета есенціалістської освіти – передати учням традиційні знання та культурну спадщину певного суспільства та цивілізації [14, с. 194].

Ключовими характеристиками такої освіти стають дисциплінованість, систематичність, центрованість на вчителі, повага до влади

⁷ Див. публікацію автора стосовно цього питання: [1].

та академічна строгість, що має забезпечувати передачу культурної спадщини через твори великих мислителів та письменників [14, с. 194-195].

Ця доктрина, якщо її інтерпретувати у сенсі попперівської критики есенціалізму, цілком природно доповнюється уявленням щодо «інтелектуальної інтуїції», за допомогою якої «видатні мислителі» вхоплюють зміст «традиційних понять, ідеалів та навичок», а також вимогою орієнтування на чіткі означення, які учні мають систематично засвоювати та відтворювати в атмосфері дисциплінованості, поваги до влади загалом та влади вчителя зокрема. У той же час позиція К. Поппера, на противагу окресленому вище підходу, полягає в обґрунтуванні критичного бачення пізнання та освіти, важливості використання номіналістичного підходу до означення ключових понять, значущості критичних дискусій та сократівського діалогу між вчителем та учнем, орієнтації на постійний науковий пошук та неможливості отримання остаточного вирішення проблем, зафіксованого в означеннях. Таким чином, анти-есенціалізм у освіті може розглядатись як анти-догматизм, спрямований на критику навчання як «заучування» та відтворення незмінних означень понять (як-от категорій: «пізнання», «знання», «наука», «істина», «лідерство» та ін.), які у значній мірі характеризують сучасну, особливо «пост-тоталітарну», освіту. Водночас, такий підхід передбачає визначення меж критики як у широкому контексті, так і стосовно проблеми означень – щодо тієї розпливчастості, що становить опозицію есенціалізму, а також тієї інваріантності, яка має зберігатись у означеннях. У цьому сенсі позиція есенціалізму (у деяких його аспектах і щодо поміркованих його форм) не завжди протиставляється критичному (критико-раціоналістичному) погляду.

Слід урахувати, що есенціалістський напрям, зокрема, в американській філософії освіти, – це складне багатогранне явище, що виникає у XX столітті, не лише як опозиція прогресивістському (progressive) погляду на освіту (Д. Дьюї), але й як протиставлення традиціоналістському (traditionalist) підходу, який орієнтував на пізнання, в основі якого були такі предмети, як латинська та грецька мови, математика та філософія, а також соціальні та політичні погляди Платона й Аристотеля [6, с. 1014], що у більшій мірі підпадає під той образ освіти, який критикував К. Поппер.

Також слід відзначити, що впливові представники есенціалізму (зокрема, Вільям С. Беглі) зазначали, що у ціннісному сенсі їхня мета полягає у боротьбі проти ідеологій тоталітарних держав:

Демократичні суспільства не зможуть витримати конкуренції чи конфлікту з тоталітарними державами, якщо не буде демократичної дисципліни, яка надасть сили і солідарності демократичним цілям та ідеалам. Якщо в теорії демократії не знайдеться місця для дисципліни, то незабаром вона буде мати лише історичне значення [7, с. 1031].

Ця думка у значній мірі відповідає загальній спрямованості «Відкритого суспільства та його ворогів» й інших праць Поппера, а також його поглядам на питання співвідношення свободи та безпеки, про які йшлося вище.

Варто звернути увагу також на те, що у самому освітньому процесі сократівський діалог передбачає певну асиметрію стосовно статусу вчителя та учня: «авторитетний» (хоча і не авторитарний) вчитель має «вести» за собою учня, допомагаючи йому «віднайти думку». Як відомо, К. Поппер також не був прибічником повного «рівноправ'я» у цьому сенсі, вважаючи, що для того, щоб висловлювати критичні міркування, учень має досягти певного рівня обізнаності [2].

Нарешті, К. Поппер наполягав на обмеженості людського розуму не лише у тому сенсі, що прогрес пізнання здійснюється методом спроб та помилок, але й виходячи з того, що розум не є самодостатнім, адже в основі обрання шляху раціоналізму (на противагу ірраціоналізму) лежить моральний вибір [11, с. 436-437]. Пізніше філософ уточнив власну позицію стосовно критики, визнаючи, що вона не повинна мати меж і певна стійкість «джерел знання» є лише умовною, та потенційно передбачає перегляд вихідних позицій:

Будь-яке «джерело» – традиція, розум, уява, спостереження чи щось інше – є прийнятним і може бути використане, *але жодне з них не є авторитарним*. Це заперечення авторитарності джерел знання приписує їм роль, дуже відмінну від тієї, яку вони мали відігравати в минулих і сучасних епістемологіях. Але це частина нашого критичного і фалібілістичного підходу: будь-яке джерело вітається, але жодне твердження не захищене від критики, яким би не було його «джерело» [11, с. 493-494].

Підбиваючи підсумки, хотілося б підкреслити, що попперівська критика есенціалізму, історизму, догматизації пізнання та освіти жодним чином не втратила своєї актуальності. В сферах науки та філософії проблема означень продовжує привертати увагу і як загально-методологічна тема, і як проблема, що стосується означення окремих понять, у тому числі й у контексті протиставлення есенціалістського та номіналістського підходів.⁸

⁸Порівн.: [3], [6].

Стосовно освіти можна констатувати, що важливою проблемою залишається залежність сучасних освітніх моделей та практик не лише від «механістичного» підходу до навчання, характерного для минулої епохи, але й від історицистської традиції, яка зберігає свій вплив. Цей вплив, зокрема, можна відчутти у сфері гуманітарного знання і гуманітарної освіти у спробах зберігати і навіть вибудовувати зміст навчання, з одного боку – на засадах вихолощеної марксистської філософії та її засад: «теорії відображення», протиставлення «матеріалізму» та «ідеалізму», «діалектичності» тощо, а з іншого – догматизованих форм традиційного навчання, спрямованих на фіксацію та некритичне відтворення дефініцій базових понять. У той же час критика догматизованого есенціалізму виявляється цілком сумісною з критикою інструменталізму, крайнього економічно зорієнтованого прагматизму та інших форм сучасного релятивізму, які набувають все більшого впливу, особливо на тлі розвитку сучасних інформаційних технологій і їх впровадження в освітній процес.

Відповіддю на ці виклики може стати звернення до тієї зорієнтованої на пошук істини засоби розуму та критики гуманістичної традиції, що лежить в основі «відкритого суспільства», і яку символізує у філософії К. Поппера образ Сократа: «З його наголосом на людському боці політичної проблеми він не міг особливо цікавитися інституційними реформами. Його цікавив безпосередній, особистий аспект відкритого суспільства. Він помилявся, коли вважав себе політиком; він був учителем» [11, с. 181].

References

1. Abdula A.I. Educational guidelines in the process of implementation of rational principles and the value preconditions of the open society. *Philosophy of education*. 2020. Vol. 26(1). P. 84-98. DOI: 10.31874/2309-1606-2020-26-1-5
2. Agassi J. Dissertation Without Tears. *Critical Rationalism and Educational Discourse*. Amsterdam : Rodopi, 1999. P. 59–83.
3. Baluta H.A. Problema svidomosti: fenomenologichni hrani. *Visnyk Lvivskoho universytetu. Seriya filosofsko-politologichni studii*. 2017. Vyp. 15. S. 9–15.

4. *Büttmeyer W.* Popper on Definitions. *Journal for General Philosophy of Science*. 2005. No 36. P. 15–28. DOI: 10.1007/s10838-005-6037-2
5. *Dykes N.* Debunking Popper: A Critique of Karl Popper's Critical Rationalism. *Reason Papers*. 1999. No 24. P. 5–25.
6. *Kozachenko N.P.* Svidomist: problema oznachennia. *Aktualni problemy dukhovnosti*. 2016. Vyp. 17. S. 148–170.
7. *Null J. W.* William C. Bagley and the Founding of Essentialism: An Untold Story in American Educational History. *Teachers College Record*. 2007. No 4. P. 1013–1055.
8. *O'Hear A.* Karl Popper. Philosophy and Problems. Cambridge: Cambridge University Press, 1996.
9. *Popper K.* Conjectures and Refutations: The Growth of Scientific Knowledge. New York & London: Basic Books, 1962.
10. *Popper K.* The Poverty of Historicism. London and New York: Ark Paperbacks, 1986.
11. *Popper K.* The Open Society and Its Enemies. Princeton and Oxford: Princeton University Press, 2013.
12. *Radnitzky G., Bartley W. W. (Eds.)* Evolutionary Epistemology, Rationality, and the Sociology of Knowledge. La Salle: Open Court, 1987.
13. *Rost J. C.* Leadership for the Twenty-First Century. New York: Praeger, 1993.
14. *Şahin M.* Essentialism in Philosophy, Psychology, Education, Social and Scientific Scopes. *Journal of Innovation in Psychology, Education and Didactics*. 2018. Vol. 22(2). P. 193–204.
15. *Shearmur J.* The Political Thought of Karl Popper. London: Routledge, 1996.

THE PROBLEM OF DEFINITION AND THE CRITIQUE OF ESSENTIALISM IN THE CONTEXT OF CONTEMPORARY EDUCATION PRACTICES

Andrii Abdula

Abstract. The article concerns K. Popper's interpretation of the problem of definition and the critique of essentialism, and that is considered not only as an issue of epistemology, scientific methodology and a socio-philosophical problem, but also as a component of contemporary educational discourse. The paper focuses on the main approaches to solving this problem, highlighted in K. Popper's most famous socio-philosophical work «The Open Society and Its Enemies» and in several other publications devoted to issues of scientific methodology.

The paper also concerns key arguments of the critique of methodological essentialism and its components: the «esoteric doctrine of intellectual intuition» and the «requirement for the definition of terms»; the attention is paid to the issue Karl Popper's justification of the methodological nominalism, the problem of opposing the cognitive and social strategies caused by essentialism to the scientific method. The article presents that K. Popper's view on the problem of definitions remains relevant in the contemporary philosophical discourse.

Moreover, the article outlines possible directions for reinterpreting Popper's understanding of the problem of definitions and the essentialist method from the perspective of contemporary philosophical critique (J. Shearmur, N. Dykes, W. Büttmeyer, E. O'Hear et al.). The paper puts a special emphasis on the significance of the considered problem within the context of both educational discourse and education practices. It demonstrates the connection between essentialism as a trend in the twentieth-century philosophy of education together with its definitions and critiques (W. Bagley, J. Null, M. Şahin et al.) and the theoretical and methodological discourse on the development of the concept of the open society.

The paper draws attention to the fact that essentialism, in its dogmatic forms, has been influencing contemporary education in contrast to efforts aimed at implementing a critical rationalist approach to the development of education systems and the organization of educational processes through forms such as critical discussions, Socratic dialogue, and orientation toward permanent scientific inquiry. The article also highlights the issue of the limits of applying the critical method and the discussions on the justification of its principles.

Keywords: Karl Popper, methodological essentialism, nominalism, problem of definition, philosophy of education, critical method, critical rationalism.

Надійшла до редакції 26 квітня 2025 р.

Прийнята до друку 16 травня 2025 р.

Опублікована 1 вересня 2025 р.

Абдула Андрій Іванович

Кафедра філософії

Криворізький державний педагогічний університет

просп. Університетський, 54

м. Кривий Ріг

50086

Abdula Andrii

Department of Philosophy

Kryvyi Rih State Pedagogical University

Universytetskyi ave., 54

Kryvyi Rih

50086

<https://orcid.org/0000-0001-5484-1639>

standrewne2@gmail.com

<https://doi.org/10.55056/apm.7758>